

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ
КАТЕДРА ДРУШТВЕНО- ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

ИНТЕРЕСНЕ ГРУПЕ И ГРУПЕ ЗА ПРИТИСАК

- ДИПЛОМСКИ РАД -

Ментор:
Проф. др Мирослав Младеновић

Студент:
Александра Јовановски 91/20

Београд, 2025.

САДРЖАЈ

1. Увод.....	4
2. Одређење појма интересне групе и групе за притисак	6
3. Различити приступи у проучавању интересних група	9
3.1 Плуралистички приступ	9
3.2 Марксистички приступ	10
3.3 Елитистички приступ	11
3.4 Корпоративни приступ	13
4. Врсте интересних група.....	15
5. Стратегија деловања интересних група	17
5.1 Лобирање	17
6. Однос интересних група и других актера	21
7. Закључак.....	24
Литература	26

1. Увод

Већина аутора поистовећује појам интересних група са појмом групе за притисак. У овом раду ћу се бавити концептом интересних група и група за притисак-појам, врсте, начини деловања као и њихов значај за демократију. Интересне групе су удружења актера који су се самоорганизовали с циљу задовољења својих интереса. Њихово деловање је усмерено ка центрима моћи, а такмиче се око тога ко ће пре извршити утицај на креирање политике и доношење одлука. Нису део структура власти, чланство у интересним групама је добровољно и не мора бити формално.

Основна разлика између интересних група и политичких партија огледа се у томе што партије имају изразито политички карактер, док интересне групе остварују своје интересе путем утицаја на државне органе, али без тежње за преузимање управљања над њима. Веома је важно смањити, односно, елиминисати сукобе између интересних група и разних политичких субјеката у циљу постизања општег добра. Рад интересних група је независан од Владе. Деловање интересних група зависи од тога како су организоване и које циљеве желе да постигну и оне скрећу пажњу јавности на потребе које су идентификоване. Широко је дијапазон деловања интересних група, које користе разне начине како би постигле своје циљеве. Неки од њих су: организовање јавних састанака, писање писама, организовање демонстрација...

Међутим, најпознатији облик утицаја интересних група на органе власти је лобирање, као легитиман вид заступања интереса директно или индиректно. Интересне групе се могу формирати у разним областима попут религије, образовања, постоје групе „општих интереса“ које заговарају унапређење општег добра и групе „посебног интереса“ које представљају интересе једног дела друштва (женска, спортска удружења). Ипак, међу најпознатијима су синдикалне организације.

Неке од предности у раду интересних група јесу брже и ефикасније обављање одређених послова, повећање политичке, економске и друштвене моћи, одржавње стабилност, подстицање расправе и развој демократизације. Са друге стране, неки од недостатака су то што нема одговорности, јачају се поделе, а групе у остваривању својих циљева могу користити насиље или недемократска средства.

2. Одређење појма интересне групе и групе за притисак

Интересна група је организовани актер који утиче на обликовање јавне политике, али не учествује на изборима. Појмови као што су интересне групе, групе за притисак, лоби групе и групе моћи често се користе синонимно. У Великој Британији и земљама Комонвелта чешћи је израз „групе за притисак (Richardson, 1993).“

Према Грејему Вилсону (Graham Wilson), интересне групе захтевају аутономију у односу на владу и политичке партије, док их Клајв Томас (Clive Thomas) дефинише као скуп појединаца, организација или институција које утичу на јавну политику у сопственом интересу. Поред невладиних организација, интересне групе могу бити и владине агенције (министарства, јавне корпорације) или тела на различитим нивоима власти, попут општина и покрајина, које такође настоје да обликују политику, често се такмичећи за буџетска средства. Различите земље имају специфичне институционалне структуре и правила, што их чини више или мање отвореним за спољне утицаје, док друштвени покрети неретко доприносе овом процесу (Орловић, 2017, стр. 11).

Прве интересне групе у модерном смислу настају у 18. и 19. веку, паралелно са развојем индустријских друштава и раних демократских система. Њихова појава директно је повезана са процесима урбанизације, индустријализације и ширења политичке партиципације у европским земљама и Сједињеним Америчким Државама. У том периоду многи грађани и групе почињу да се организују како би штитили своје интересе, било економске, социјалне или политичке (Nownes, 2013).

Један од првих примера интересних група јавља се у Британији у 18. веку кроз трговачке асоцијације и еснафе, који су заступали интересе одређених професија. У Сједињеним Државама, крајем 18. и почетком 19. века, појављују се групе попут

Америчког антиропског друштва (American Anti-Slavery Society), које је лобирало против ропства. Ове организације биле су претече савремених интересних група, јер су тежиле да обликују јавну политику у складу са својим вредностима (Holyoke, 2020).

Индустријализација 19. века доводи до формирања радничких синдиката, једног од најзначајнијих облика интересних група. У Европи, нарочито у Немачкој и Француској, синдикати постају кључни у борби за права радника. Истовремено, са развојем капитализма, појављују се удружења привредника која заступају економске интересе послодаваца (Nownes, 2013).

Прве интересне групе у модерним демократијама имале су за циљ да ограниче апсолутну моћ државе и осигурају представљање специфичних интереса у јавном животу. Њихов развој био је тесно повезан са либерално-демократским вредностима и принципима грађанског активизма. Данас, интересне групе представљају незаобилазан елемент политичког живота и алат за унапређење демократије кроз плурализам мишљења.

У овом раду, под појмом интересне групе подразумеваће се схватање које даје Клајв Томас, а које дефинише интересне групе као скуп појединаца, организација или институција које утичу на јавну политику у сопственом интересу. Оваква дефиниција обухвата широку лепезу актера, укључујући невладине организације, владине агенције и различита тела власти која имају за циљ обликовање јавних политика.

С друге стране, под појмом групе за притисак подразумеваће се специфична подврста интересних група које делују углавном путем личног приступа представницима власти, често без јавне видљивости. Њихов циљ је да индиректно утичу на доносиоце одлука, користећи методе као што су преговарање иза

затворених врата, успостављање блиских личних односа са званичницима, или применом дискретних механизма за притисак.

За разлику од класичних интересних група, које често прибегавају јавним кампањама, петицијама или медијском деловању, групе за притисак своје активности усмеравају ка појединачним представницима власти, настојећи да обликују политике без привлачења пажње шире јавности. Њихов начин деловања може бити мање транспарентан, али изузетно ефикасан у постизању специфичних циљева. Оваква разлика између интересних група и група за притисак указује на њихову међусобну повезаност, али и на специфичности њиховог приступа утицају на јавне политике.

3. Различити приступи у проучавању интересних група

Од средине 20. века расте интересовање за проучавање и вредновање система интересних група, што води ка све систематичнијем упоредном истраживању. Посебан замах овај процес добија крајем педесетих година, кроз студије случаја и упоредна истраживања која испитују креирање јавних политика, природу власти и однос између државе и друштва. У оквиру различитих теоријских приступа, кључну улогу играју четири модела: плуралистички, који наглашава разноврсност интереса у друштву; елитистички, који указује на доминацију мале групе утицајних актера; корпоративни, који истиче институционализовану сарадњу државе и интересних група; и марксистички, који посматра интересне групе кроз призму класне борбе. Ови приступи омогућавају дубље разумевање динамике између власти и грађанског друштва, као и начина на који интересне групе обликују јавне политике (Орловић, 2017).

3.1 Плуралистички приступ

Плуралисти сматрају да интересне групе имају кључну улогу у политичком процесу, где поседују моћ да утичу на исходе јавних политика. Њихов приступ полази од идеје да је моћ фрагментисана и распршена међу разноврсним, конкурентским групама, а политичке одлуке представљају резултат интеракција и преговора међу њима. Овај модел упоређује политички процес са тржиштем, где се различите групе такмиче за своје интересе, а влада делује као арбитар, балансирајући између њих како би нашла оптимална решења (Truman, 1951).

Основни циљ овог модела је спречавање доминације једне групе у процесу креирања политика, што се постиже механизмима „провера и равнотеже“ (checks and balances). Понекад, влада унапред препознаје и уважава поједине интересе како би избегла политички притисак или очувала изборну подршку. Према овом приступу, извршна власт настоји да балансира између различитих интереса,

водећи рачуна о њиховим економским ресурсима, утицају на бирачко тело и очекиваној политичкој подршци (Орловић, 2017, стр. 12).

Ипак, овај модел није без критика. Понекад игнорише улогу владе у доношењу независних одлука, као и утицај ширих фактора попут међународног економског развоја. Критичари такође замерају занемаривање неједнакости између група и могућности фаворизовања одређених актера. Уз то, класични плурализам претпоставља консензус међу групама, запостављајући могућност да неки актери одбијају да се придржавају утврђених правила (Dahl, Lindblom, 1976).

Одговор на критике укључује признање да савршена конкуренција ретко постоји, јер су одређене политичке области затворене за утицај мањих група, док институционални односи владе и моћнијих интересних актера могу искључити остале.

3.2 Марксистички приступ

Марксисте полазе од тезе да моћ у друштву произлази из неједнаке класне структуре. Капиталистичка држава, према овом приступу, функционише у интересу капиталистичке класе, решавајући друштвене конфликте тако што фаворизује капиталисте на штету радника. Класни интереси су, према марксистима, основни друштвени покретач, док је држава инструмент доминације који штити приватну својину капиталиста, омогућавајући им да остану на власти. Тиме се маргинализују интереси радничке класе, док је утицај синдиката на обликовање политика значајно ограничен (Орловић, 2017, стр. 13).

Критичари овог приступа указали су на редукционизам који своди структуру интересних група искључиво на класну димензију, занемарујући сложеност савремених друштава. Идеологије, према критици, имају кључну улогу у обликовању јавних политика и дефинишу функцију државе у економији, посебно током криза као што су фискалне кризе или изазови државе благостања.

Марксисти, такође, наглашавају значај конзументизма као културног елемента капитализма, кроз који капиталистичка класа учвршћује везу између корпорација и националних економских интереса.

Једна од додатних димензија марксистичког приступа јесте разматрање како капиталистички систем интегрише одређене интересне групе кроз кооптацију, чиме се смањује могућност отвореног сукоба. На пример, поједини синдикати, уместо да буду радикални изазивачи система, постају део механизма његове стабилизације. Марксистичка теорија такође указује на глобалну димензију деловања интересних група, посебно на улогу мултинационалних корпорација које обликују економске и политичке агенде на међународном нивоу. Ове корпорације, често у сарадњи с државама, утичу на креирање политика које фаворизују капитал и маргинализују друштвене покрете који се залажу за еколошку правду, радничка права или редистрибутивне политике (Lukes, 1974).

Осим тога, марксистички приступ отвара питање одрживог развоја, указујући на конфликте између економског раста и друштвене једнакости. Иако марксизам пружа увид у механизме доминације и друштвене неправде, критичари сматрају да се овај приступ не бави довољно детаљно питањима плурализма и разноликости интересних група у савременом друштву.

3.3 Елитистички приступ

Елитистичка теорија полази од претпоставке да су лидери интересних група политички активни, док је шира база тих група, као и просечни грађани, углавном политички пасивна. Аутори се разилазе у објашњењима ове апатичности, наводећи разлоге попут индивидуалних особина, утицаја политичких институција или социјалне структуре. Елитисти тврде да је друштвена моћ значајно условљена формалном организацијом и позицијом у друштву. За неке теоретичаре, припадност елити може зависити од различитих

фактора, као што су функција у организацији, укљученост у доношење политика, класни статус или припадност одређеној друштвеној групи. Елитне групе, попут пословних кругова, синдиката, политичких, медијских, војних или академских структура, доминирају у одређеним политичким процесима користећи своје ресурсе и утицај (Mills, 1956).

Из ове перспективе, чак и плурализам се може сматрати формом елитистичког модела, где ниједна група нема апсолутну доминацију, али главни утицај остаје у рукама елита. Друга варијанта елитистичке теорије акцентује хијерархију моћи међу групама, при чему пословне и политичке групе заузимају врх, док остали актери, попут мањих организација или маргинализованих интереса, имају знатно мање утицаја.

Овај модел се ослања на идеју да демократски процеси, иако формално отворени свима, у пракси често фаворизују оне који имају економску моћ или институционалне повезаности. За разлику од плурализма, елитисти верују да конкуренција међу интересним групама није у потпуности равнотежна, јер богате и моћне групе имају средства да обликују политику у своју корист. Осим тога, елитистички приступ указује на могућност да политичке елите не само да доминирају процесима доношења одлука, већ и обликују идеологије које оправдавају своју доминацију и смањују шансе за друштвену мобилност нижих слојева. Тиме се ствара круг политичке моћи који се само делимично мења, јер се елите често обнављају кроз друштвене везе и институционалне механизме (Mills, 1956).

Елитистичка теорија изазива расправе око правичности и одрживости оваквих односа моћи у демократским друштвима, али остаје значајан оквир за разумевање улоге интересних група и њихових лидера у процесима одлучивања.

3.4 Корпоративни приступ

Корпоративистички модел настао је у Европи од средине седамдесетих, а опао је од осамдесетих, када је почео да се академски проучава. Државе су тада започеле преговоре са институционализованим секторима и професионалним групама како би постигле баланс између интереса. Социјалдемократске владе су желеле да интегришу ове групе након догађаја из шездесетих и кризе 1973. године. Корпоративизам је настојао да регулише сарадњу између државе и тих група, промовишући заједничко добро и друштвену солидарност (Орловић, 2017, стр. 14).

Група која је укључена у доношење одлука постаје јавни актер, одговоран за стабилност и предвидљивост политика. Иако се корпоративизам углавном фокусира на економске политике, укључује и пословне, синдикалне и професионалне групе. Овај модел, назван друштвени корпоративизам или неокорпоративизам, подразумева демократску партиципацију у доношењу политика, за разлику од државног корпоративизма, који је често повезан са ауторитарним режимима (Орловић, 2017, стр. 14).

Корпоративистички модел, иако темељен на сарадњи између државе и интересних група, поставља и изазове у вези са инклузивношћу и равнотежом моћи међу различитим групама. Критичари указују на ризик да доминантне економске групе, попут великих корпорација, могу стећи прекомеран утицај на политичке одлуке, што може довести до неједнакости у расподели ресурса. С обзиром на то да корпоративизам често фаворизује економске интересе, неки тврде да овај модел може занемарити социјалне и културне аспекте, као и интересе мање привилегованих група (Philippe, Schmitter, 1974).

Ипак, корпоративизам може допринети стабилности и предвидљивости у политичким одлукама, јер омогућава структурирану и формализовану

партиципацију кључних актера у процесу доношења одлука. У том смислу, корпоративизам се често види као механизам за ублажавање конфликта између капитала и рада, док истовремено одржава интегритет демократије.

4. Врсте интересних група

Интересне групе могу бити секторске или струковне, а сектори обухватају различите области попут бизниса, рада, образовања, здравства, религије и других. Иако сектори сами по себи нису нужно интересне групе, они постају такви када се фокусирају на заједнички интерес који желе да претворе у јавне политике. Чланови различитих сектора могу истовремено бити део више група. Појам „Peak associations“ односи се на струковна удружења, која представљају кровне организације које окупљају друге организације попут удружења послодаваца, синдиката и других (Hague, Harrop, 2014).

Интересне групе могу бити различитих типова, укључујући произвођаче, потрошаче, алтруистичке и вредносне групе. Оне се могу поделити на протективне и промотивне групе. Протективне групе, попут синдиката и организација послодаваца, артикулишу материјалне интересе својих чланова и користе средства као што су штрајкови или прекид сарадње како би утицале на владу. Промотивне групе се залажу за одређене идеје и вредности, као што су заштита животне средине, људска права или политичке идеологије, и често се називају заговарачким или проблемским групама (Орловић, 2017).

Олсон разликује три врсте интересних група: „повлашћене“, „средње“ и „латентне“. Кључна разлика лежи у величини група, где су мале групе (повлашћене и средње) повезане кроз непосредне међуљудске односе, док су велике групе (латентне) сложеније и често немају директне везе међу члановима. У развијеним друштвима, уместо сродства, доминантне су неродбинске структуре, као што су држава и пословне организације. Олсон истиче да људи природно теже удруживању како би остварили заједничке циљеве, али нису вољни да сnose трошкове постизања тих циљева. Групна кохезија зависи од тога како појединци процењују предности у односу на колективну акцију. Олсон

закључује да ће се колективно добро пружити ако укупни добитак групе премаши трошкове, чиме се остварује корист за појединце (Olson, 1965).

Мале групе посебних интереса, иако мањинске, често имају несразмерну моћ у односу на веће, латентне групе које би у демократском систему требало да превладају. Ово се дешава јер су мање групе обично боље организоване и активније, док су веће групе пасивне и неорганизоване. На пример, мала индустрија може остварити циљеве који иду на штету већине, док неорганизоване групе не могу да артикулишу своје захтеве нити изврше притисак на владу. Олсон истиче да ће појединци у латентним групама деловати само ако постоји селективна корист која им омогућава да остваре личне користи, било економске, престижне или друштвене. Поред тога, појединци су мотивисани не само економским интересима, већ и жељом за друштвеним статусом, чиме се друштвене награде и казне постепено трансформишу у селективне користи које подстичу групну активност (Olson, 1965).

Такође према Олсону (Mancur Olson Jr), лобији великих економских група користе „селективне подстицаје” како би мобилисали латентне групе. Организације које располажу овим подстицајима могу бити или оне које имају овлашћења за присилу, или оне које нуде позитивне подстицаје. У демократском друштву, чланство у организацијама је добровољно, што значи да појединац у великој групи нема мотивацију да жртвује време и новац за прибављање колективног добра. Он ће уживати у користи, али неће бити кључан за њен настанак. Олсон закључује да ће политичка моћ латентне групе бити мобилисана само ако постоји селективни подстицај, као што је обавезно чланство или присила. На пример, синдикати и професионална удружења користе обавезно чланство како би обезбедили користи само за чланове, што ствара несразмеру у расподели терета за прибављање добра (Olson, 1965).

5. Стратегија деловања интересних група

Интересне групе користе различите стратегије и тактике, прилагођене формалним и неформалним структурама власти. Стратегије су шири планови утицаја, док се тактике односе на конкретне акције за постизање циљева. Три основна механизма њиховог деловања су: директан утицај на доносиоце одлука, индиректно деловање кроз политичке странке и утицај кроз формирање јавног мњења. Ресурси попут новца, легитимитета, експертизе или бројног чланства кључни су за успех ових стратегија (Орловић, 2017, стр. 17).

Начини деловања интересних група укључују политичке размене, конфликтно лобирање и власт приватних интереса. Политичка размена подразумева сарадњу с владом кроз уговоре и размену повластица ради друштвеног договора. Конфликтно лобирање, попут штрајкова и протеста, чешће користе синдикати како би извршили притисак на институције за постизање компромиса. Модел власти приватних интереса присутан је када држава преноси део својих овлашћења на интересне групе, што се задржало у неким областима попут пољопривреде (Hague, Harrop, 2014).

Савремени тренд регулацијског управљања настоји да самосталне агенције креирају јавне политике, ограничавајући утицај интересних група. Међутим, ово често води прикривеној власти приватних интереса, јер моћне политичке или економске групе могу доминирати процесима одлучивања, чиме угрожавају неутралност регулаторних тела.

5.1 Лобирање

Лобирање је једна од најчешћих тактика интересних група у западним демократијама. Настало је као покушај утицаја на законодавце у предворјима парламената (lobbies). Успешно лобирање зависи од правог избора циљане

институције – извршне власти, бирократије, законодавних тела или судова – као и од ресурса попут новца, угледа и експертизе (Орловић, 2017, стр. 18).

Иако се често повезује са утицајем новца, лобирање није исто што и корупција. Транспарентно регулисано лобирање смањује ризик „подземних“ активности и омогућава да токови новца буду видљиви. Лобисти користе контакте, информације и поверење како би на прави начин утицали на доносиоце одлука, преносећи прецизне и кредибилне податке у право време. Њихова улога је да повежу клијенте са центрима моћи, осигуравајући ефикасан приступ релевантним актерима у процесу доношења политика.

Медији имају кључну улогу у промоцији интересних група, нарочито промотивних, док је њихов значај нешто мањи код протективних група, чији су захтеви често специјализовани и мање транспарентни. Кроз медије се ствара јавна наклоност или претња, често путем прикривеног оглашавања. Циљ је припрема јавности за одређени проблем или тему, како би се подстакло решење и створила атмосфера у којој је деловање неизбежно. Јавно мњење се додатно обликује путем научних скупова и сарадње са академским институцијама, чиме се легитимишу одређени поступци (Шћекић, 2015).

Интересне групе такође делују преко синдиката и пословних удружења како би оствариле своје циљеве и заштитиле своје интересе. Синдикати користе своје чланство и способност организовања протеста или штрајкова како би вршили притисак на послодавце и државне институције, обично захтевајући боље услове рада, већа права или одржавање социјалног мира. Њихова стратегија често укључује преговоре, посредовање и јавне протесте, што им омогућава да привуку пажњу јавности и доносиоца одлука (Jordan, Maloney, 1997).

Пословна удружења, са друге стране, имају на располагању значајне финансијске ресурсе и могућност утицаја на привредне токове. Она користе овај утицај за

промовисање регулатива и политика које подржавају економски раст и интересе својих чланова. Њихово деловање укључује сарадњу са владом и другим институцијама, као и учешће у социјалном дијалогу који тежи балансу између економске ефикасности и социјалне стабилности (Jordan, Maloney, 1997).

Јавне расправе омогућавају широку дискусију отворену за јавност, укључујући стручњаке и грађане, како би се промовисали одређени интереси или иницијативе. Оне служе за представљање различитих перспектива, легитимизацију одређених тема и њихово уврштавање у јавни дискурс и дневни ред доносилаца одлука. На овај начин се гради јавна подршка и подстиче доношење мера које су у складу са интересима група које учествују у расправи.

Јавно заговарање подразумева активно утицање на доносиоце одлука у циљу подршке одређеним питањима или иницијативама. Ово обухвата припрему и представљање аргумената који промовишу конкретна решења или реформе, а често је усмерено на креирање нових законских оквира или побољшање постојећих права. Јавно заговарање је кључно за подстицање промена у политици и подизање свести о значају одређених тема у широј јавности (Шћекић, 2015).

Утицај интересних група зависи од њихових ресурса, легитимности и капацитета за деловање. Финансијска снага, бројност и посвећеност чланства, као и способности да примене санкције попут штрајка или преместе производњу, одређују њихов утицај. За представнике власти, интересне групе су важан извор информација и подршке, као и начин за консултације са онима на које политике највише утичу. Интересне групе често идентификују где је политичка моћ концентрисана и усмеравају своје деловање ка тим центрима. У слабирм институционалним оквирима, политичка корупција и поткупљивање могу постати средство за постизање циљева. Подршка група политичким странкама или кандидатима кроз финансирање кампања повећава осетљивост законодаваца на њихове захтеве (Орловић, 2017).

Спољни утицај интересних група, често називан „међународна заједница,” ослања се на механизме подршке, условљавања и притисака. Ове групе могу убрзавати или успоравати процесе, укључујући демократске реформе. Изабрани представници балансирају своју легитимност између грађана и међународних актера.

6. Однос интересних група и других актера

Однос интересних група са другим актерима, попут политичких партија и државе, карактерише сложена интеракција сарадње и такмичења. Влада је најмоћнији актер због својих ресурса и овлашћења, док интересне групе делују како би утицале на јавне политике, али не и директно на власт. За разлику од политичких партија, које покушавају да освоје власт кроз изборе, интересне групе се баве уским и специјализованим темама (Орловић, 2017, стр. 29).

Интересне групе и политичке партије често су повезане. Групе могу финансирати партије, обликовати њихове програме или „инсталирати“ своје кадрове у институције. Партије, с друге стране, могу користити групе као алат за постизање својих циљева. У ситуацијама када су партије слабе, интересне групе попуњавају простор у креирању јавних политика.

Однос између партија и група је двосмерна улица – када једна страна јача, друга често слаби. Иако се такмиче за утицај, често сарађују, посебно у областима од заједничког интереса. Политичке странке служе и као посредници између грађана, државе и различитих друштвених група, али њихова одсеченост од синдиката и цивилног друштва смањује њихову ефикасност у остваривању комуникације са ширим друштвеним структурама (Holyoke, 2020).

Организационе форме попут друштвених покрета, религијских секти, професионалних друштава, академских институција или пословних организација могу временом еволуирати у организоване интересне групе. Успешни друштвени покрети често прелазе у нове облике деловања, попут лобистичких организација, политичких партија или невладиних организација.

На пример, Покрет за грађанска права у САД након укидања законске сегрегације шездесетих година трансформисао се у специјализоване заговорничке организације, усмерене на наставак борбе путем законодавних и регулаторних

Партократске тенденције мотивишу грађане да своје циљеве остварују преко политичких партија, док регулаторне агенције понекад постају алати у рукама моћних интереса, што може довести до доминације приватних интереса над јавним добром.

Утицај традиције и политичке културе огледа се у очекивању да држава обезбеди услуге уместо да подстиче самоорганизацију и удруживање, али се тај образац полако мења. У плуралистичким друштвима држава је арена за сучељавање различитих интереса и треба да омогући равнотежу између рада и капитала, ослањајући се на најбоље аргументе, а не само на однос моћи. Још од Русоа (Jean-Jacques Rousseau) и Медисона (James Madison), постоји сумња да интересне групе нарушавају демократију тако што политичари удовољавају њиховим захтевима, занемарујући вољу народа.

Док неки сматрају да одсуство интересних група значи занемаривање одређених питања, други истичу да њихово деловање не нарушава демократију већ је представља. Међутим, процес демократизације постепено слаби доминацију моћних група, јер демократија није идеално праведан систем, већ систем у којем једна група увек има извесну предност над другом (Орловић, 2017).

7. Закључак

Интересне групе и групе за притисак играју значајну улогу у савременим демократским друштвима, обликујући процес креирања јавних политика и утичући на одлуке власти. Оне представљају важан канал путем којег различите социјалне, економске и политичке групе могу артикулисати своје интересе, осигурати боље услове за своје чланове и извршити утицај на политичке процесе. Анализа интересних група не може се изоловати од различитих теоријских приступа који објашњавају њихову улогу и утицај на друштво. У овом раду разматрани су плуралистички, марксистички, елитистички и корпоративни приступи који пружају различите перспективе на начин на који интересне групе делују у контексту политичких и друштвених процеса.

Плуралистички приступ на пример, истиче да интересне групе функционишу као механизам за представљање различитих друштвених интереса, омогућавајући свим групама да учествују у политичком животу. Супротно томе, марксистички приступ наглашава да интересне групе често делују у интересу владајуће елите, продубљујући социјалну неједнакост и експлоатацију. Елитистички приступ, с друге стране, упозорава на концентрацију моћи у рукама малог броја интересних група које могу манипулисати политичким системом у своју корист, док корпоративни приступ наглашава интеракцију и сарадњу између пословних интереса и државних институција.

С обзиром на разноврсност интересних група, њихове стратегије деловања су такође веома различите. Лобирање је један од најчешћих и најефикаснијих метода којима интересне групе покушавају да утичу на доношење закона и јавних политика. Лобистичке активности омогућавају групама да приступе доносиоцима одлуке, пружајући им релевантне информације и аргументе који подржавају њихове интересе, али и да креирају дугорочне политичке савезе који могу бити од користи на много начина.

Однос интересних група са другим актерима у политичком и друштвеном животу је веома комплексан. Влада, као најмоћнији актер, игра кључну улогу у одлучивачким процесима, али интересне групе имају значајан утицај на њене одлуке, посебно у ситуацијама када су политичке партије слабе или када се јављају празнине у политичком процесу. Поред владе, важни актери су и политичке партије, синдикати, медији, као и други облици цивилног друштва који могу бити партнер или конкурент интересним групама.

Истовремено, интересне групе могу понекад функционисати као посредници између различитих друштвених интереса, али такође могу изазвати изобличења у демократији ако њихови захтеви не одражавају шире друштвене потребе. Демократија, као систем у којем различите групе конкуришу за моћ, не може бити потпуно фер јер једна група увек има већу моћ од друге. Овај процес, међутим, може бити користан у смислу пружања могућности за размену и дијалог, али такође поставља питања о праведности и транспарентности у односу на дистрибуцију моћи.

Интересне групе и групе за притисак су незаобилазан елемент савременог политичког живота. Њихова улога је двосмислена – са једне стране, оне омогућавају представљање различитих друштвених интереса, али са друге стране могу довести до изобличења демократије и повећања друштвене неједнакости. Ипак, разумење начина на који интересне групе функционишу и њихов утицај на политичке процесе од кључне је важности за било који друштвени систем који тежи већој транспарентности и праведности.

Литература

- Dahl, R. A., & Lindblom, C. (1976). Politics, economics and welfare. University of Chicago Press.
- Hague, R., & Harrop, M. (2014). Uporedna vladavina i politika. Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka.
- Holyoke, T. T. (2020). Interest Groups and Lobbying: Pursuing Political Interests in America. Велика Британија: Routledge.
- Jordan, G., & Maloney, W. A. (1997). Interest groups and public policy: The insider/outsider model. Oxford University Press.
- Lukes, S. (1974). Power: A radical view. Macmillan.
- Mills, C. W. (1956). The power elite. Oxford University Press.
- Nownes, A. J. (2013). Interest Groups in American Politics: Pressure and Power. Сједињене Државе: Taylor & Francis.
- Olson, M. (1965). The logic of collective action: Public goods and the theory of groups. Harvard University Press.
- Richardson, J. J. (Ed.). (1993). Pressure groups. Oxford University Press.
- Schmitter, P. C. (1974). Still the century of corporatism? The Review of Politics, 36, 85–131.
- Truman, D. B. (1951). The governmental process: Political interests and public opinion. Greenwood Press.
- Орловић, С. (2017). Интересне групе. Годишњак, Факултет политичких наука.
- Шћекић, Р. (2015). Лобирање, групе за притисак и медији. Медијски дијалози, 21(8), 133-148.

Интернет извор:

Слика бр. 1: https://www.researchgate.net/figure/Percentage-of-interest-groups-that-are-citizens-public-interest-advocacy-groups_fig5_345441688 преузето 29.11.2024.

ИЗЈАВА О АКАДЕМСКОЈ ЧЕСТИТОСТИ

Изјављујем да сам у приложеном раду поштовао/ла сва правила о академској честитости.

Овај писани рад резултат је искључиво мог личног рада, темељи се на мојим истражиањима и ослања се на наведену литературу.

У Београду, дана _____ године.

Потпис студента:
